

*Назаренко Юлія Анатоліївна, слухач магістратури
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Алексєєнко Ірина Вікторівна, д.п.н., проф.*

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ОСВІТУ: УКРАЇНА І СВІТ

Неабиякого поширення набули ідеї гуманізації освіти й пріоритету особистості в процесі демократизації українського суспільства. На зміну державоцентристській освітній системі, в якій головна мета визначалася як формування особистості за певними еталонами і підпорядкування власних інтересів державним, а основною ознакою була жорстка регламентація навчального процесу, приходиться так звана дітоцентристська система освіти, в якій домінує орієнтація на інтереси дитини, на задоволення її потреб.

В реаліях сьогодення констатується зростання кількості людей з особливими потребами, в тому числі молоді, яка потребує здобуття якісної освіти. Це вимагає від навчального закладу зосередження зусиль на створення відповідних умов навчання осіб з особливими потребами. Інклюзивне навчання є основою і найбільш ефективною формою здобуття якісної освіти такими людьми.

Метою дослідження є теоретичний аналіз проблеми впровадження інклюзивної освіти у сучасний освітній простір України.

Пропонуємо розглянути сутність поняття інклюзивної освіти та етимологію даного поняття.

Інклюзія (від Inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті, і насамперед, що мають труднощі у фізичному розвитку. Під інклюзивною освітою розуміємо систему освітніх послуг, яка ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу [1].

Сутність теоретичних понять інклюзивної освіти достатньо повно викладена у працях Д. Гарнера, А. Дайсона, М. Кінг-Сірса, Д. Леско, П. Міттлера. Зарубіжний досвід упровадження інклюзивної освіти систематизовано у працях Д. Бішопа, Х. Вулі, М. Дарсі, М. Емітейдж, Р. Зіглера, Д. Камерон, Н. Клегга, Б. Крауфа, Д. Попойнта, Д. Річлера, М. Фореста, Д. Фрайзена, Р. Хайкі. Висвітлювали окреслену проблему на пострадянському науковому просторі такі вчені, як: В. Ардзінба, С. Колосов, А. Колупаєва, І. Ломакова, М. Сварнік, В. Ткачук, О. Ярська-Смірнова та ін.

Незважаючи на численність праць, проблеми інклюзивної освіти потребують подальшої розробки з огляду на їх актуальність.

Міжнародні стандарти в галузі прав людини ґрунтуються на ідеї участі кожної особи в суспільному житті на засадах рівності. Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями фізичного та(або) психічного здоров'я представляє собою ще один крок до забезпечення

повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту, але й є відображенням часу.

В основі інклюзії лежить право людини на освіту, проголошене у Всесвітній декларації прав людини у 1948 році, де зазначається: «Кожен має право на освіту...освіта має бути спрямована на розвиток людської особистості та посилення поваги до прав людини та основних свобод...»[2]. У статті 2 та статті 23 «Конвенції про права дитини» зазначається право дитини не зазнавати дискримінації. Зокрема, у статті 23 йдеться, що дитина з особливими освітніми потребами повинна мати: «доступ до освіти, виховання, медичного обслуговування, реабілітаційних послуг, професійної підготовки, максимально можливої соціальної інтеграції та індивідуального розвитку, включаючи його чи її культурний та духовний розвиток» [3].

Термін «інклюзивна освіта» є одним із ключових у такому визначальному міжнародному документі як «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів» (резолюція 48/96 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 р.). Цей документ наголошує, що держави-учасниці повинні використовувати всі засоби для забезпечення рівних можливостей осіб із особливими потребами/інвалідністю у всіх сферах суспільного життя. В шостому пункті резолюції виокремлено освіту як важливий засіб інтегрування осіб із особливими потребами/інвалідністю і підкреслюється, що держави-учасниці повинні визнати принцип рівних можливостей у сфері початкової, середньої та вищої освіти.

Іншими документами, які усталюють термін інклюзивна освіта, є Саламанкська декларація та «Програма дій щодо освіти осіб із особливими освітніми потребами». Що стосується вищої освіти, то останні рішення, які прийняті на Конференції міністрів освіти країн Європи, зокрема в Лювені 28-29 квітня 2009 року, наголошують на посиленні соціальної місії та відповідальності вищої освіти перед особами з особливими потребами/інвалідністю.

Згідно з Комюніке Лювенської конференції, країни-учасниці Болонського процесу зобов'язалися створювати всі навчальні умови для осіб із особливими потребами/інвалідністю. Україна, ратифікувавши Лісабонську конвенцію та приєднавшись до Болонської декларації, також повинна виконувати всі вищезазначені зобов'язання. Це передусім стосується стратегічного пріоритету забезпечення рівності та соціальної взаємодії в рамках Європейської співпраці в освіті.

Власне Україна, як учасниця Болонського процесу, повинна використовувати роль освіти, і вищої освіти зокрема, як ключовий інструмент досягнення успішного соціального захисту та розвитку моделі соціальної інклюзії осіб із особливими потребами/інвалідністю.

Та що ми можемо говорити про здобуття вищої освіти особами з особливими потребами, якщо в нашій країні на сьогодні, відсутня усталена національна термінологічна система, яка пов'язана з навчанням осіб із особливими потребами/інвалідністю. Україна повинна законодавчо

врегулювати терміни, які загальноновизнані в міжнародній практиці та які застосовуються в основних міжнародних документах, зокрема, в вищезазначеній Саламанкській декларації та Програмі дій із навчання дітей з особливими освітніми потребами.

При законодавчому врегулюванні національної термінології, пов'язаної з освітою для осіб із особливими потребами/інвалідністю, слід обґрунтувати необхідність запровадження терміну «інклюзія» як радикально нового підходу до організації навчального процесу. Україна має свій досвід освіти для осіб із особливими потребами/інвалідністю, що на сьогоднішній день відрізняється від досвіду розвинених країн світу, де соціальна інклюзія є стратегічним пріоритетом суспільного розвитку. Характерно, що навіть в наказах Міністерства освіти і науки України не існує системного підходу до усталення єдиної термінології, як бачимо це з наказу Міністерства освіти і науки України № 691 від 2 грудня 2005 року «Про створення умов щодо забезпечення права на освіту осіб з інвалідністю», де використано низку термінів: «діти з особливими освітніми потребами», «молодь з інвалідністю», «діти з тяжкими порушеннями розвитку», «діти з обмеженими можливостями здоров'я» тощо. Але ці терміни відображають медичний підхід, коли увагу зосереджено на вадах здоров'я як на характеристиці особи, тоді як у міжнародній практиці домінує тенденція до розвитку соціальної моделі створення всіх можливостей для реалізації здібностей і можливостей осіб із особливими потребами/інвалідністю.

Спробу нормативної легітимізації терміна “інклюзивна освіта” здійснено в наказі Міністерства освіти і науки № 855 від 11.09.2009 року, що затверджує План дій щодо запровадження інклюзивного навчання дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009—2012 роки. Саме в цьому наказі МОН України чи не вперше наголошено на тому, що впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання потребує створення відповідного освітнього середовища, забезпечення наукового супроводу, створення навчальних програм, навчальної методичного забезпечення, а ключовим фактором розвитку інклюзивної освіти має бути відповідна підготовка педагогів до роботи з дітьми з особливими потребами.: “Успішне впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, потребує вирішення завдань на державному рівні, а саме: формування нової філософії державної політики щодо дітей з особливостями психофізичного розвитку, удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази у відповідності до Конвенції ООН про права дитини, реалізації та поширення моделі інтегрованого та інклюзивного навчання дітей у дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах”[4].

Отже, з вищезазначеного ми можемо зробити висновок, що на сьогодні в нашій країні наявне законодавство, яке декларує права дітей з особливими потребами на розвиток, здобуття освіти та соціальну інтеграцію і водночас повною мірою не вказує на практичні механізми їх реалізації. Інклюзивна освіта в Україні гостро потребує вдосконалення забезпечення рівного доступу до якісної вищої освіти всіх осіб із особливими потребами/інвалідністю. Для

цього навчальні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання всіх наявних ресурсів до індивідуальних освітніх потреб і різних форматів навчання осіб із особливими освітніми потребами. Незважаючи на певні позитивні результати освітнього експерименту, треба зазначити, що впровадження інклюзивної освіти у нашій країні має ще багато проблем, потребує розробки та вдосконалення законодавчої бази, принципів фінансування, створення у навчальних закладах сприятливого середовища, формування матеріально-технічної бази, методичного і кадрового забезпечення, подолання соціальних та професійних стереотипів.

Список використаних джерел

1. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А.А. Колупаєва. – К.: “Самміт-Книга”, 2009. – 272 с.
2. Загальна декларація прав людини: Декларація прийнята і проголошена в Резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10.12.1948 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Про права дитини : Конвенція, ратифікована Постановою ВР № 789-ХІІ від 27.02.91 від 20.11.1989 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.

*Островна Бажена Вадимівна, студентка будівельного фак-ту
Науковий керівник: Авдєєнко Олена Дмитрівна, к.і.н., доц.
Київський національний університет будівництва і архітектури*
ГЕНДЕРНА АСИМЕТРІЯ В МОВНОМУ ПОЛІ

Мова є поліфункціональною, вона не обмежується тільки передачею інформації, вона зберігає певні культурні надбання про світ і людей у ньому, накопичує та передає знання від поколінь до поколінь. Мова, з одного боку, віддзеркалює все те, що відбувається в суспільстві, з іншого, вона сама здатна формувати його ментальність. Ті слова, які ми вживаємо і формують наше ставлення до багатьох явищ та предметів про які ми говоримо, наповнюють їх позитивом чи негативом.

Мова чітко фіксує все те, що уявляється суспільством, як норма, тобто, те для чого немає слова – непомітне, незначуще та невидиме. Так тривалий час жінка була відхиленням від норми, її здібності були применшенні, вона не відігравала великої ролі у суспільних процесах, залишаючись непомітною та невидимою, таке упереджене ставлення до жінок відображалось і у мові.

Гендер – це соціальні вияви статі, або ж просто соціальна стать. Відомо, що гендерна рівність є однією з ознак правової держави. Законодавчо рівність чоловіка й жінки в Україні гарантована. Щоправда, заявлені права часто відірвані від реального життя, держава не завжди спроможна їх забезпечити.

Досліджуючи презентацію статей у мові, представниці феміністської лінгвістики зауважили, що жінка й чоловік представлені у мові неоднаково: